

Alkoholprogrammet 2004–2007

Verktyg för förebyggande av alkoholskador

Omslagsbilden: © Tarmo Koivisto

ISSN 1236-2123

ISBN 952-00-1662-7 (inb.)

ISBN 952-00-1663-5 (pdf)

Layout: AT-Julkaisutoimisto Oy

Tryckning: Suomen Printman Oy, Hyvinge 2005

Målen

Målet av den offentliga alkoholpolitiken är att förebygga och minska alkoholskador. Eftersom alkoholkonsumtionen redan länge har ökat i Finland är det mycket viktigt att i den närmaste framtiden

- minska alkoholens skadliga inverkan på barnens och familjernas välbefinnande
- minska alkoholens riskbruk och dess skadeverkningar
- vända trenden i totalkonsumtionen av alkoholdrycker nedåt.¹

Alkoholprogrammet 2004–2007 är ett verktyg för att utveckla det förebyggande arbetet. Alkoholprogrammet består av riktlinjer för verksamheten samt brett samarbete som samordnas av social- och hälsovårdsministeriet.²

Medlen

Det finns många olika sätt att minska alkoholskador. När resurserna är knappa är det viktigt att koncentrera sig på metoder som bekräftats vara effektiva och som stöder varandra.

I alkoholprogrammet 2004–2007 betonas de följande verksamhetslinjerna:

Förebyggande av skadeverkningarna av **föräldrarnas** alkoholbruk:

- stöd till föräldraskap
- information om skadeverkningar och möjligheter att få hjälp
- förebyggande av familjevåld
- säkerställande av barnskyddets verksamhetsförutsättningar.

¹ Statsrådets principbeslut om riktlinjerna för alkoholpolitiken. SHM:s broschyrer 2003:6.

² Alkoholprogrammet 2004–2007. Utgångspunkter för samarbetet 2004. SHM:s publikationer 2003:18.

Förebyggande av skadeverkningarna av **ungdomarnas** alkoholbruk:

- samarbete mellan föräldrar, skola, ungdomsväsen, organisationer och näringslivet
- begränsning av tillgången till alkoholdrycker samt verksamhet som stöder de unga
- begränsning av alkoholreklam
- rusmedelsfostran.

Förebyggande av skadeverkningarna av **enskilda gånger av alkoholbruk:**

- förebyggande av störande beteende och våld på allmänna platser
- efterlevnad av reglerna om försäljning och servering av alkohol
- mer ansvarsfull servering av alkohol
- förebyggande av trafikonykterhet
- minskande av risker som är förknippade med fritiden och arbetarskyddet.

Förebyggande av skadeverkningarna av **långvarigt riskbruk:**

- en bedömning av alkoholbrukets risker etableras som en del av bedömningen av hälsotillståndet
- rådgivning till riskgrupperna samt tidigt ingripande
- täckande och tillgänglig missbrukarvård av god kvalitet
- information om riskbruk, riskbedömning och sätt att själv begränsa sin alkoholkonsumtion.

Ju mindre alkohol konsumeras desto lindrigare är skadeverkningarna för individer, familjer och samhället. Åtgärder som är inriktade på specifika risker och skadeverkningar saknar effektivitet om inte hela befolkningens alkoholkonsumtion dämpas.

Totalkonsumtionen kan påverkas genom

- alkoholbeskattning
- att bibehålla Alkos detaljhandelsmonopol
- att intensifiera insatsen av förvaltningen och övervakningen av alkoholtillstånd för att minska skadeverkningar och störningar som försämrar välbefinnandet och livsmiljön.

Principerna

Verksamheten i anslutning till alkoholprogrammet 2004–2007 styrs av fyra centrala principer: lokal förankring, effektivitet, acceptans och partnerskap.

Effektivitet

Verksamheten bygger på medel som har bekräftats vara effektiva och verksamhetens kvalitet utvecklas kontinuerligt.

Partnerskap

Verksamheten bygger på samarbete mellan statsförvaltningen, kommunerna, organisationerna och näringslivet.

Lokal förankring

Verksamheten syftar till att främja människornas välbefinnande och utveckla livsmiljöerna så att de förebygger alkoholens skadeverkningar.

Acceptans

Målen och medlen bör ha befolkningens stöd – stöd kan fås genom den offentliga debatten.

Alkoholprogrammet 2004 – 2007

Syftet med alkoholpolitiken: att förebygga och minska skador

Skador för barn, unga och familjer

- Stöd för föräldrarnas fostringsuppgift
- Insatser mot familjevåld
- Säkra verksamhetsvillkoren för barnskyddet
- Kontroll av åldersgränserna
- Samarbetsmodeller på lokal nivå
- Rusmedelsupplysning
- Restriktioner för reklam

Skador orsakade av riskbruk

- Förebyggande av våld och olägenheter
- Utskänkning och försäljning: ansvar, egenkontroll och myndighetskontroll
- Säkerhet i trafik, arbete och under fritid
- Utvärdering av riskerna
- Självkontroll av alkoholbruk
- Mini-intervention
- Behövliga vårdtjänster

Nedgång i totalkonsumtionen

- alla alkoholkador bör minskas
- fokuserade åtgärder räcker inte till om konsumtionen ständigt ökar

- Försäljning av vin och starksprit hos Alko
- Tillståndssystem för försäljning av öl och cider
- Tillståndssystem för utskänkning
- Alkoholskatten hejdar alltiämt konsumtionen

Partnerskap mellan statsförvaltningen, kommunerna, kyrkorna, organisationerna och näringslivet

- Varje partner deltar i samarbetet med egna mål och egen verksamhetsplan
- Social- och hälsovårdsministeriet samordnar och stöder samarbetet
- Vidgat och fördjupat samarbete
- Fastare verksamhetsstrukturer
- En siffrurerad helhet
- Klar målsättning, resultatuppföljning, ständig kvalitetsförbättring

Övriga ändamål

Aktörerna

Alkoholskador genomsyrar hela samhället. Flera samhällsaktörer kan med sina beslut och verksamhetslinjer verka för att minska alkoholskador. Alkoholprogrammet 2004–2007 samlar ihop en betydande del av arbetet för förebyggandet av alkoholskador.

Alkoholprogrammets mål och verksamhetslinjer styr statsförvaltningen i alkoholfrågor.

Övriga aktörer ansluter sig till samarbetet genom **partnerskapsavtal**. Samarbetet främjar förverkligandet av målsättningarna. Parterna bär ansvaret för att minska och förebygga alkoholskador på sitt område och definierar konkreta mål för sitt arbete.

Det är möjligt att ansluta sig till alkoholprogrammet under hela programperioden. Vid slutet av år 2004 fanns det över hundra partners:

- cirka 60 medborgarorganisationer
- evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrkan, Finlands frikyrkliga råd
- fackorganisationer på social- och hälsovårdsbranschen
- näringslivsorganisationer och löntagarorganisationer på branschen
- arbetsmarknadens centralorganisationer
- cirka 20 kommuner

Kommunerna

Kommunerna är i nyckelställning i förebyggandet av alkoholskador eftersom de ansvarar för ordnandet av social- och hälsovårdstjänster. Dessutom bedriver kommunerna förebyggande rusmedelsarbete i flera förvaltningsområden.

Alkoholprogrammet 2004–2007 erbjuder kommunerna riktlinjer för att utveckla det lokala rusmedelsarbetet. Rusmedelsarbetet bör ses som en helhet som innefattar förebyggande rusmedelsarbete, missbru-

karvård samt kommunens möjligheter att påverka alkoholförsäljning och utskänkning på det lokala planet. Att utveckla rusmedelsarbetet förutsätter brett samarbete samt tillräckliga resurser för de centrala aktörerna. Vid anordnandet av förebyggande rusmedelsarbete och den specialiserade missbrukarvården är det speciellt i små kommuner ändamålsenligt att överväga regionalt samarbete.

De kommuner som ansluter sig till alkoholprogrammet genom partnerskapavtal förbinder sig att uppdatera sin rusmedelsstrategi och utarbeta för de närmaste åren en konkret verksamhetsplan med anknytning till alkoholprogrammet. Kommunfullmäktige eller en behörig nämnd fattar beslut om partnerskapet.

Processen

Effektivt förebyggande av alkoholskador förutsätter långsiktighet, planering och helhetssyn. Alkoholprogrammet 2004–2007 är ett verktyg som styr arbetet för att förebygga alkoholskador. De centrala arbetsätten utvärderas och sedan utvecklas på grund av utvärderingen.

Målet är att etablera ett mer helhetsbetonat och hållbart verksamhets sätt för statsförvaltningens, kommunernas, organisationers och övriga partners arbete för att förebygga alkoholskador. Genom alkoholprogrammet skall man utvidga och intensifiera samarbetet, förstärka verksamhetens strukturer, sprida god praxis och utveckla verksamheten till en mer strukturerad helhet.

Partnerna i alkoholprogrammet förbinder sig till att sätta tydliga mål för arbetet för att minska alkoholskador och bedöma arbetets resultat.

Resultatbedömningen främjar den fortgående utvecklingen av verksamheten.

Social- och hälsovårdsministeriet sammanställer en **mellanbedömning** om alkoholkonsumtionens och alkoholskadornas utveckling samt om arbetet under alkoholprogrammet. Mellanbedömningen ges åt riksdagen våren 2006 som en del av regeringens social- och hälsovårdsberättelse. Mellanbedömningen tjänar till att precisera riktlinjerna för alkoholprogrammets kvarliggande verksamhetsperiod samt utveckla verksamheten.

Finansieringen

Anslag för förebyggande av alkoholskador ingår i statsbudgeten. Partners som har anslutit sig till Alkoholprogrammet 2004–2007 verkar på sina egna områden för att minska alkoholskador i enlighet med sina egna resurser.

Projektunderstöd kan ansökas inom ramen för de följande anslagen för arbete som förebygger alkoholskador:

▪ Statsunderstöd för utvecklingsprojekt inom social- och hälsovården	<i>Kommunerna</i>
▪ Anslag för hälsofrämjande verksamhet	<i>Kommunerna och organisationerna</i>
▪ Penningautomatföreningens understöd	<i>Organisationerna</i>

Strukturerna

Alkoholprogrammet 2004–2007 bygger på existerande samarbetsstrukturer. Programmets organisation stöder samarbetet och understryker vikten av att alla parterna delar ansvaret för den gemensamma målsättningen att minska alkoholskador.

Social- och hälsovårdsministeriet bär huvudansvaret för styrningen och koordineringen av arbetet med anknytning till alkoholprogrammet. För att främja det ömsesidiga informationsutbytet och samarbetet mellan ministerierna ordnas arbetsmöten med kontaktpersonerna. **Styrningsgruppen** för alkoholprogrammet uppföljer och utvärderar uppnåendet av de centrala målen. **Koordineringsgruppen** ansvarar för samordningen av den lokala, regionala och nationella verksamheten under programmet. På den regionala nivån ansvarar **länsstyrelserna** för samordningen.

Social- och hälsovårdsministeriet stödjer partnernas verksamhet i anslutning till alkoholprogrammet genom att sprida information och god praxis, producera material och främja samarbetet mellan parterna. Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar för de personal- och verksamhetsresurser som behövs för att samordna och stödja verksamheten.

Alkoholprogrammets publikationer

- *Alkoholprogrammet 2004–2007. Utgångspunkter för samarbetet 2004*
SHM:s publikationer 2004:18. (176 s.)
- *Alkoholiohjelma 2004–2007. Yhteistyön lähtökohdat 2004*
STM:n julkaisuja 2004:7. (171 s.)
- *Statsrådets principbeslut om riktlinjerna för alkoholpolitiken*
SHM:s broschyrer 2003:6. (12 s.)
- *Valtioneuvoston periaatepäätös alkoholipolitiikan linjauksista*
STM:n esitteitä 2003:6. (12 s.)
Tillgänglig också på engelska, estniska och ryska.
- *Alkoholipolitiikan kuluttajaopas*
STM:n esitteitä 2004:6. (24 s.)
- *Alkoholihaitat työelämässä. Työmarkkinoiden keskusjärjestöjen toimenpiteet ja suunnitelmat alkoholihaittojen ehkäisemiseksi 2004.*
STM:n selvityksiä 2004:19 (40 s.)
Tillgänglig i elektronisk form på www.alkoholiohjelma.fi
- *10 personliga frågor om ditt alkoholbruk*
SHM:s broschyrer 2004:3. (4 s.)
- *10 henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstä*
STM:n esitteitä 2004:3. (4 s.)

Den på audit-testet baserade frågeformulären kan användas för självbedömning av alkoholbrukets risker eller som ett verktyg i samband med mini-intervention.

- *Slå ett slag för hälsan! Ställ frågor om alkoholbruket*
SHM:s broschyrer 2004:12swe (6 s.)
- *Terveydeksi! Kysy alkoholinkäytöstä*
STM:n esitteitä 2004:12 (6 s.)

Broschyren uppmantrar yrkespersoner inom social- och hälsovården att ta upp alkoholbruket med alla patienter/klienter och ger tips om hur man kan göra det.

Publikationer kan beställas gratis från alkoholiohjelma@stm.fi

Materialet finns också i pdf-format på www.alkoholiohjelma.fi